

Distriktpolitikk til distriktenes beste?

Av Åge Klepp og Odd Lutnæs
Landbrukets Utredningskontor

Nordlys 25. oktober 2004

Det vi kjenner som den tradisjonelle distriktpolitikken er satt under press. Endringene er drevet av så vel indre som ytre drivkrefter. Vekstsenter og regionsentre er prioriterte satsningsområde. Distriktpolitikken skifter da ham og rettes i mindre grad mot utkantene.

Flere offentlige utredninger har påpekt manglende vilje til å føre distriktpolitikk. Senest har dette kommet til uttrykk i Distriktskommisjonens utredning.

Råd fra offentlige utvalg

Effektivitets- og effektutvalget la i januar frem sin utredning (NOU 2004:2). Der ble det lagt til grunn et *bredt* perspektiv på distrikts- og regionalpolitikken. Det innebar at en tok for seg i alt 19 politikkområder med distrikts- og regionalpolitiske konsekvenser. På det grunnlag slår utvalget blant annet fast at *"for praktisk talt alle de sektorpolitikker vi har gjennomgått, er det blitt mindre regional – og distriktpolitikk over tid"*.

Som følge av bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift som virkemiddel, ba Stortinget regjeringen oppnevne et utvalg for å vurdere utformingen av virkemidler som kan settes inn innenfor rammen av EØS-regelverket. "Handlingsromutvalget" avga på den bakgrunn sin utredning den 23. august (NOU 2004:15). En av utvalgets konklusjoner er at handlingsrommet på flere områder fremdeles er stort. De slår fast at det fortsatt er rom for å føre en nasjonal distrikts- og regionalpolitikk, også ved bruk av statsstøtte.

Distriktskommisjonen gjentar Handlingsromutvalgets konklusjon om at handlingsrommet for å føre distriktpolitikk er stort. Problemet er at det er manglende politisk vilje til å utnytte dette rommet. I tillegg sier utvalget at en bør opprette sterke folkevalgte regioner. I dette ligger det ønske om å overføre makt og myndighet til regionalt nivå.

Bosettingsmålet

Et av spenningsmomentene i neste stortingsmelding om regional- og distriktpolitikk er hvilken ordlyd "bosettingsmålet" får. Bosettingsmålet er en av pilarene i norsk distriktpolitikk, og kan spores tilbake til Korvald-regjeringen i 1972. Denne pilaren er imidlertid under press. Bosettingsmålet har skiftet innhold; fra å opprettholde bosettingsmønsteret til å opprettholde "hovedtrekkene", senest gjentatt av Distriktskommisjonen. Det sistnevnte er tøyelig. I dag er det egentlig snakk om å opprettholde hovedtrekkene på landsdelnivå. Målet er dermed å sikre en *"mer balansert utvikling, der alle landsdeler har befolkningsvekst"*. I den grad bosettingsmålet blir brukt som argument for å iverksette tiltak overfor distrikter som blir hengende etter i utviklingen, vil denne endringen neppe være til det bedre for utpregede utkantområder.

Distriktpolitikken og EU

EUs regionalpolitikk har tradisjonelt hatt et annet fokus enn norsk regional- og distriktpolitikk. Her har blikket vært rettet mot svakere stilte områder uavhengig av spredtbygdhet. Med medlemskapet til Sverige og Finland (1995) fikk EUs regionalpolitikk en ny dimensjon. Blant annet ble det åpnet for å legge til grunn nye støttekriterier, som spredtbygdhet. Denne endringen ga således rom for at relativt "rike" svenske og finske regioner kunne falle under målområdene for EUs regionalpolitikk.

En felles trend for Norge, Sverige og Finland er at det har vært en økende polarisering mellom storbyregionene og de mer perifere områdene. I en studie fra Nordregio (Nordisk råds forskningsinstitusjon) beskrives denne ubalansen som den sterkeste på 20-30 år. Bak dette ligger det en tanke om at byene skal fungere som motorer i den regionale utviklingen, og det er i Finland denne utviklingen har gått lengst. I den sammenheng er det også trukket frem at det er en dreining der en i større grad fokuserer på utviklingspolitikk fremfor utjevning mellom regionene.

Sammenligner man den økonomiske utviklingen i Norge, Sverige og Finland etter 1995, har den vært svakest i Sverige. Av i alt 10 nordiske regioner med reduksjon i sysselsettingen på slutten av 1990 tallet var det 8 svenske. For Nordkalotten finner vi igjen mye av den samme tendensen. På norsk side av grensa har befolkningsendringen vært mindre negativ og arbeidsledighetstallene lavere enn på svensk og finsk side. Dette til tross for at Finnmark har slitt med forholdsvis stor ledighet og negativ befolkningsutvikling i denne perioden.

Hvordan er det om ti år?

Fra svensk hold er det blitt hevdet at gresset i distriktene er grønnere på norsk side av grensen. Spørsmålet er imidlertid om gresset i Norge er like grønt om ti år. Svaret avhenger ikke minst av om hvor en legger lista for bosettingsmålet, og graden av politisk vilje til å føre en aktiv distriktpolitikk.

Bosettingsmålet ligger nå i beste fall på landsdelsnivå. Det innebærer at en vellykket utvikling heretter er innfridd om landsdelen klarer å opprettholde folketallet, og det uten at landsdelsgrensene i dag er klart definert. Bosettingsmålet skal nå nås gjennom å satse på attraktive byer. Med et så vagt bosettingsmål og en stadig økende tro på byene som vekstsenter, er det grunn til å frykte mindre politisk oppmerksomhet omkring utkantområdenes spesielle utfordringer. Denne omleggingen vil trolig også forsterke tilflyttingstakten og presset på storbyregionene.

Et annet usikkerhetsmoment er et eventuelt EU-medlemskap. Erfaringene fra Sverige og Finland tyder på at et EU-medlemskap heller vil øke enn redusere presset på norske distrikter.